

merkitystä suometumisen romuttamisessa ei ole välttämättä helppoa erottaa syitä seurauksista. Voidaan väittää, että Koivisto toimi nopeasti muuttuvassa poliittisessa ympäristössä, ja ettei Kekkonen tilannetta (...) voisi enää verrata Koiviston tilanteeseen... Kukapa voi varmasti väittää, etteikö Kekkonenkin olisi voinut tehdä uudessa tilanteessa uudenlaisia ratkaisuja. Hän jos kuka oli suurten poliittisten siirtojen mestari. Sitä paitsi (...) ei Koivistokaan ollut mikään uuden avoimuuden apostoli: hän hillitsi keskustelua puhumalla sopulcista ja ennustajekoista, lähetti 30 päätoimittajalle kirjeen ulkopoliittikkaa koskevasta kirjoittelusta ja kiisti YLE:n oikeuden käyttää vapaasti hänen lausuntojaan ja kritisoida niitä — ja tätä diktaattorimaista mahtikäskyä vieläpä noudatettiin. Tosin eräät tuhat ajankohtaistoimittajat uskalsivat asialle sentään joskus vitseinomaisesti ilkkua!

Kohtuuden nimissä Vihavainen arvioi Koiviston julkiuussuhteen toki kehittyneen myönteiseen suuntaan.

Suomen nykyistä henkistä ilmapiiriä Vihavainen arvio kriittisesti: "Kun suometumisesta ei nyt makseta mitään, olisi helppoa hypätä suoraan toiseen äärimmäisyyteen: seikkailu- ja protestipoliittikkaan, aidon "länsimaalaisuutemme" osoittamiseksi; kansalliseen tyhmänylpeyteen, vaikkapa "eurooppalaisuuden" kritiikittömään ihannoitettiin ja venäläisten vähättelyyn ja ivaamiseen. Tällaisella olisi nyt kysyntää."

• • •

Kokonaisuudessaan Vihavaisen rohkeat yleistyksiset palvelvat hyvin "Suometumisen lyhyen historian" juonta. Hänen argumenttiansa eheyden hintana ei ole vääryydellä valikoitu lähdeaineisto, vaikka ylitulkintojen vaara väijyykin paikoin. Tuo vaara ja muutamat lapsukset eivät kuitenkaan mitätöi teoksen sisältämän kokonaisarvion näkemyksellisyttä: Kekkonen ajan poliittinen käytäntö oli arveluttavaa ja Suomi oli alentuvasti rähmällään vahvemman edessä. Vain siitä voidaan kiistellä, oliko se järkevää reaalipoliittikkaa vai 'sisäistettyä herruutta' ja oman alamaisten aseman ylitulkintaa.

Kekkonen arvostelu näyttää olevan osin sukupolvikysymys, sillä jopa Kekkonen perintöä tarkkaan vaalineen keskustan nuorempaa polvea edustava oikeusministeri Hannele Pokka myöntää, että Kekkonen ajan politiikan toimintatapoja voi arvostella (HS 28.10.91): "Nykyään Kekkonen tyyliillä toimijasta tulisi pian entinen poliitikko".

Vaikka "Kansakunta rähmällään" ei ole tieteellinen tutkimus sanan ankarassa merkityksessä, tuntuu se huolellisenkin lukemisen jälkeen varteen otettavalta arviolta suomalaisesta menosta etenkin 70-luvulta aina 80-luvun puoliväliin.

Vihavaisen selkeä poleeminen puheenvuoro odottaa nyt yhtä huolella argumentoituja huomautuksia ja vasta-

väitteitä. Hän haastaa työllään niin tiedotustutkijat, sosiologit kuin politiikan tutkijatkin tutkimustyöhön suometumisen olemuksen ja syntyjen syvien selvittämiseksi.

Vihavainen on loistava kielenkäyttäjä. Hän pystyy tarjoamaan elähdyttävän lukukokemuksen valtavasta asiakokonaisuudesta, johon moni keskinkertainen toimittaja tai tutkijanrääpäle olisi tukehtunut — ja tukehtuu vielä — kokonaan.

On siis onni, että suometumiskirjan kirjoitti juuri Vihavainen eikä kuka tahansa sensaatiojournalisti tai vain rutikuiviin ilmaisuihin yltävä arkkihistorioitsija.

Jotkut tieteen saapasnahkatorneihin mielellään takertuvat tutkimuksen harjoittajat ovat moittineet Vihavaista 'populistiseksi journalistiksi' ja oman edun tavoittelijaksi.

Jäykässä suomalaisessa tiedelaitoksessa syytely on ymmärrettävää, sillä täällä jos missä vedetään epäterveesti tiukka raja tieteen ja muun maailman välille. Ranskalaisessa ja angloamerikkalaisessa kulttuurissa — ainakin niissä — on tavallista, että ansioituneet tutkijat ovat taitojen siihen riittäessä myös arvostettuja keskustelevia journalisteja ja poleemisten kirjojen tekijöitä. Samanlaista joustavaa kirjoituskulttuuria toivoisi tännekin.

Silti olen taipuvainen yhtymään Vihavaisen kritisoijien vaatimukseen lähdeviitteiden tarpeellisuudesta. Populaareiksi tarkoitetuista julkaisuista ne jätetään aivan turhan usein pois. Eivät yläindeksit ja kirjan loppuun sijoitetut viitteet tee tekstistä huonosti luettavaa. Sen sijaan ne antaisivat epäilijöille ja vastaanvättäjille konkreettista tavaraa, mihin tarttua.

Jouko Huru

Historioitsija naistutkimusghetossa

SULKUNEN, Irma. Retki naishistoriaan. Hanki ja Jää, Helsinki 1991. 123 s.

Irma Sulkunen päätti julkaista retkensä kuultuaan Kristiina-instituutin perustamisesta viime vuoden joulukuussa. Hän on valinnut kirjaansa kolmesta tekstistä, joista kahdeksan on julkaistu vuosien 1978-1990 välillä. Lisäksi mukana on yksi julkaisematon kirja-arvostelu ja yksi muu teksti. Kolme tekstiä on päivätty tämän vuoden tammi-kuussa.

Tekstit on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa Sulkunen esittelee omat historianfilosofiset lähtökohtansa ja näkemyksensä naishistoriasta. Toisessa hän pohtii kan-

salaisyyhteiskunnan syntyä ja naisjärjestäytymistä koskevien tutkimustensa kautta suhdettaan naishistoriaan. Tämän osan tekstit ovat kaikki ennen julkaistuja. Kolmannessa osassa tulilinjalla ovat naishistorian ja naistutkimuksen ja tiede- ja sukupuolipolitiikan väliset suhteet. Tässä jaksossa on eniten ennen julkaisematonta materiaalia.

Retki naishistoriaan -kirjan keskiössä ovat naistutkimuksen ja valtiovallan väliset kytkennät. Sulkunen on ärtynyt siitä, että naistutkimus institutionalisoituu valtion ja erityisesti tasa-arvoasiain neuvottelukunnan huomassa. Toiseksi Sulkunen pohtii naistutkimuksen ja naishistorian välistä suhdetta.

Kirjoittajan mukaan feministisen teorian kannalta pätevä naishistoria tekee seuraavat historianfilosofiset valinnat. Se rakentaa historiankuvansa modernista feminismistä ja sen poliittisista tavoitteista käsin, jolloin se tulkitsee historiaa nykyihmisen jäsenyyksillä. Toiseksi naistutkimukseen integroitunut naishistoria on ylihistoriallista: se näkee historian naistutkimuksen teoreettisten perusotaksumien (kuten Sulkunen väittää), patriarkaatin ja yksityinen — julkisen -jaottelun, kuvittamisena. Kolmanneksi se sitoutuu lineaariseen ja evolutionistiseen historian näkemykseen, eli sen teoria-apparaatti nojaa naisten täydellistyvään kehitykseen kohti kasvavaa tietoisuutta ja itsemääräysoikeutta. (s. 22-23)

•••

Irma Sulkunen äityy retkeillessään luomaan naistutkimuksesta mieleisensä vihollisen, jota vastaan on helppo hyökätä. Artikkelikokoelman lukeneilla naistutkijoilla onkin ollut vaikeuksia tunnistaa tekemäänsä tutkimusta Sulkusen kuvauksen perusteella. Muutamia vuosia sitten asia olisi voinut olla toisin.

Kirjan poleemisimmissa artikkeleissa Irma Sulkunen arvostelee naistutkimuksen kaksoisstrategiaa, eli pyrkimystä autonomiaan ja integraatioon. Sulkunen tulkitsee molemmat pyrkimykset negatiivisesti. Autonomiapyrkimykset eristävät naistutkimuksen ja integraatiopyrkimykset marginaalistavat, tekevät siitä täydentävän.

Sulkusen suurin ongelma on jo mainitsemani kritiikin kohteettomuus. Sulkunen rummuttaa, että nyt on aika käydä käsiksi tieteen tekemisen peruskysymyksiin. Hän ei kuitenkaan määrittele mitä niillä tarkoitaa.

Sulkunen vastustaa erillistä naishistoriaa. Hänen mukaansa naisnäkökulma voisi välttää eristäytymisen ja sen jäsentymisen koko historiankirjoituksen kattavan uuden ajattelutavan kantajaksi voi tapahtua” kolmella konstilla: Naistutkimuksen on ensiksi pystyttävä jäsentämään ja perusteita myöten analysoimaan oman sisältönsä, toiseksi sen on määritettävä suhteensa vallitsevan historian kirjoituksen teoriaan ja metodologiaan ja kolmanneksi ratkaistava kantansa siihen maailmankuvaan ja yhteiskuntafilosofiaan, joka historian kautta aina välittyy (s. 16-17). Sulkusen mu-

kaan naistutkimus ei ole toistaiseksi pystynyt ratkaisemaan mitään näistä tehtävistä. Haluan esittää vastakysymyksen — vaikka se ei Sulkusen tehtäviä tyhjäksi teekään — kuinka perusteita myöten miesten tiede pystyy oman sisältönsä jäsentämään ja analysoimaan? Sitä paitsi eikö tutkimuksen sisällön ja perusteiden analysoiminen ole jatkuva prosessi, eikä kertaalleen hoidettava velvollisuus?

•••

Sulkunen varaa naistutkijoille suuren tehtävän. Hän kyselee voisivatko naiset haastaa historiantutkimuksen tradition uudelleen arviointiin ja vastaa, että se voisi olla mahdollista: ”... niin historiantutkimuksessa kuin muussakin tutkimuksessa naiset ovat se uusi elementti, jota kautta tutkijakunnan sosiaalinen rakennne tulee järkkymään. Toki muitakin tekijöitä on, mutta naiset ovat avainasemassa.” (s. 14) ”Naistutkimuksen on otettava vakavasti emansipatorinen tehtävänsä — ei ainoastaan naisten — vaan ihmiskunnan kaikkien alistettujen, julkisen historian alle peittyneiden ryhmien, ihmiskunnan valtaosan, kollektiivisen tietoisuuden tulkkina (s. 20).” Toisaalla Sulkunen esittää kysymyksen ”onko naistutkimus itse lainkaan emansipatorista ja jos on, niin minkä puolesta ja millä ehdoilla” (s. 15). Voiko tästä vetää sen johtopäätöksen, että jos naistutkimus olisi sellaista kuin Sulkunen haluaa, niin se olisi emansipatorista, mutta muuten ei.

Omaksi metodologiseksi tavoitteekseen Irma Sulkunen nimeää erilaisten tapahtumien historiallisen mielen ja jäsenyyksen aikalaistajunnassa selvittämisen (s. 25). Näin historiatiedettä tuntemattomana ihmettelen, miten Sulkunen mahtaa päästä käsiksi menneisiin aikalaistajuntoihin, kun se on vähintäänkin vaikeaa omia aikalaisiakin tutkittaessa. Samassa yhteydessä Sulkunen kirjoittaa näin: ”Yhtä erottamaton osa tutkimusta on pyrkimys oman aikalaistajunnan ja maailmankatsomuksellisten sitoumusten ylittämiseen (s. 26).” En ymmärrä, miten tutkija pystyisi ylittämään oman aikalaistajuntansa ja maailmankatsomukselliset sitoumuksensa. Mielestäni naistutkimuksen parhaita puolia on ollut pyrkimys eksplikoida tutkijan omat sitoumukset, eikä hämärtää niitä uskottelemalla, että oman perspektiivin ylittäminen olisi mahdollista.

•••

Kirjan kiinnostavinta antia olivat toisen osan rehdit kirjoitukset, joissa Sulkunen kertoo tutkimustensa etenemisestä, harharetkestään ja empiirisen aineiston tulkinnan vaikeuksista.

Sulkunen esittää retkessään naishistoriaan paljon kiinnostavia kysymyksiä. Jäin kaipaamaan niiden purkamista hieman pidemmälle kuin näissä teksteissä tehdään. Esipuheen loppuksi hän toteaa, että jos julkaisu ”synnyttää yhdenkin kriittisen jatkokysymyksen niin hyvä on”. Minä en kahdella lukemalla löytänyt yhtä hyvää.

Marja Alastalo